

Mednarodni znanstveni simpozij *Besedje slovenskega jezika*, Maribor, 18.–19. maj 2007

Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru je v okviru zaključka temeljnega raziskovalnega projekta *Besedoslovne spremembe slovenskega jezika skozi čas in prostor* organizirala dvodnevni mednarodni znanstveni simpozij *Besedje slovenskega jezika*.

Projekt je bil diahrono-sinhrono in protistavno usmerjen v besedoslovna vprašanja slovenskega knjižnega jezika in narečij v vseh funkcijskih zvrsteh. Projektna skupina v sestavi Elizabeta Bernjak (Univerza v Sombotelu), Jožica Čeh, Vida Jesenšek, Mihaela Koletnik, Irena Stramljič Breznik, Nada Šabec in Zinka Zorko se je pod vodstvom Marka Jesenška ukvarjala predvsem z raziskovanjem novega slovenskega besedja, in sicer z vidika prevzemanja besed iz tujih jezikov ter z upoštevanjem slovenske besedoslovne tradicije pridobila tehtna spoznanja o slovenskem besedju.

Nekaj rezultatov raziskave so na simpoziju predstavili člani projektne skupine. Vpliv tujih jezikov na slovensko besedje so nakazale predvsem Nada Šabec, Elizabeta Bernjak in Irena Stramljič Breznik. **Nada Šabec** je predstavila vplive angleščine z leksikalnega in pravopisnega vidika ter vzroke za prevzemanje besedja in načine zapisovanja, predvsem za zamenjavo slovenskih besed in pisnih znamenj z angleškimi. **Elizabeta Bernjak** je raziskovala medjezikovni transfer dveh jezikov v prostoru ob slovensko-madžarski meji in ugotovila, da v manjšinskem jeziku prihaja do jezikovnih prepletanj na vseh ravneh ter da so govornici oblikovali različico jezika, polno kalkov in hibridnih oblik. **Irena Stramljič Breznik** je predstavila germanizme v slovenskih frazemih na izbranem gradivu SSKJ in ugotovila, da imajo le-ti v slovenščini status izposojenk, v slovarju pa so frazemi le delno predstavljeni v frazeološkem gnezdu. Tudi **Vida Jesenšek** je izpostavila frazeološko

podobo slovenskega jezika in jo predstavila protistavno z nemškim jezikom; ukvarjala se je z vprašanjem, kako predstaviti pregovore učencem tujega jezika, ter z metodologijo sestavljanja večjezičnega frazeološkega slovarja.

Vlogo narečnega jezika in stilistike v odnosu do knjižnega jezika je predstavila **Zinka Zorko**, ki je raziskala stavbarsko izrazje v koroškem remšniškem podnarečju in ugotovila, da se je v njem ohranilo veliko starih slovenskih poimenovanj za podeželsko arhitekturo kljub germanskim in romanskim jezikovnim stikom. **Mihaela Koletnik** je prikazala toponime in mikrotoponime na Goričkem, ki odražajo glasoslovne in oblikoslovne značilnosti prekmurskega goriškega podnarečja, ter jih razvrstila v 12 pomenskih skupin glede na občno besedje, iz katerega so se razvili. Obe sta poskrbeli za pestro predstavitev področja, ki sta ga raziskovali, in predstavili tudi izvor besedja, ki je značilno za izbrano narečje.

Z vprašanjem sporočanjejske ustreznosti slovenskega jezika v primerjavi z oblikovanjem knjižne norme v 19. stoletju in novo vlogo slovenščine v 21. stoletju se je podrobno ukvarjal **Marko Jesenšek**, ki se kot dober poznavalec zgodovine slovenskega jezika ne more strinjati s prepogosto rabo angleščine v znanstvenem in univerzitetnem učnem jeziku. Kaj hitro bi se lahko zgodilo, da bi slovenščina izgubila status sporočanjejsko povsem razvitega in uveljavljenega evropskega jezika.

Jožica Čeh je v projektu sodelovala s preučevanjem besedja v umetnostnih besedilih, posebej vloge narečnega jezika in stilistike v odnosu do knjižnega jezika. Predstavila je rezultate raziskave besedja kot prvine jezikovnega stila v umetnostnem besedilu z vidika identitete literarnega subjekta in njegovega habitusa na primeru

socialnorealističnih besedil Ivana Potrča in prvega slovenskega narečnega romana *Za nápršnjek vedrine* Jožeta Ftičarja.

Z mariborske univerze se je predstavilo še pet referentov, ki so podali zanimivosti in odstopanja od knjižne norme v pokrajinski oziroma specifični funkcijski rabi slovenskega jezika, in sicer **Mirko Križman** z raziskavo značilnega besedja Radgonskega kota, v katerem se kažejo značilnosti tako prekmurškoraavske in slovenskogoriško-prleške narečne osnove kot vplivi nemškega jezika na skladnjo in leksiko; **Alenka Valh Lopert** je predstavila značilnosti mariborskega pokrajinskega pogovornega jezika na Radiu City v primerjavi s slovensko zborni izreko ter interference med obema funkcijskima zvrstema, z namenom pokazati vpliv pogovornega jezika na kulturo govora v javnosti ter postaviti pravorečne smernice za poklicne govorce lokalnih radijskih postaj; **Mira Krajnc Ivič** in **Špela Skitek** sta z raziskavo jezika v obojesmernih ožjeinteresnih dvogovorih, SMS-sporočilih in spletnih klepetalnicah podali zanimive primere izredno pogoste rabe anglizmov, ki je tipična lastnost eksczesnega sociolekta, ukvarjali pa sta se tudi z jezikom slovenskih zvezdnikov, ki kažejo iste značilnosti; **Natalija Ulčnik** je predstavila besedje Agustičevega časopisa *Prijatelj*, zajeto v *Slovar stare knjižne prekmurščine* avtorja Vilka Novaka, ki kaže Agustičev jezikovni čut za tvorjenje novih slovenskih besed v madžarsko govorečem okolju, saj je moral oblikovati publicistični jezik v pomanjkanju stikov z maternim jezikom.

Referenti z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša Znanstveno-raziskovalnega centra SAZU v Ljubljani so podali zanimive izsledke raziskav besedja z različnih področij; tako je **Majda Merše** predstavila izrazje za poklice v delih protestantskih piscev 16. stoletja in jih razdelila v skupine glede na pripadnost različnim terminologijam ter podala več zanimivih značilnosti, ki so se pokazale ob analizi gradiva; na protestantske pisce se je omejil tudi **Kozma Ahačič**, ki je predstavil

jezikoslovno terminologijo, ki so jo oblikovali predvsem za področja pravopisa, glasoslovja, besedoslovja in sociolingvistike, čeprav so o jezikoslovnih vprašanih pisali večinoma v nemščini ali latinščini. **Ljudmila Bokal** se je osredinila na slovensko čebelarsko izrazje, ki je zaradi razširjenosti te panoge pri nas zelo pestro, besedje pa najdemo tudi v slovenskih primerah in pregovorih; **Jožica Škofic** je raziskala terminologijo sekirarstva, ki je bodisi izvorno slovenska bodisi prevzeta iz nemščine, veliko ohranjenih poimenovanj pa je le opisnih. **Marjeta Humar** se je posvetila slovenskemu gledališkemu izrazju, ki kaže poleg izvorno slovenskega predvsem grško-latinski izvor tako dejavnosti kot besedja, nova poimenovanja pa prevzema predvsem iz angleščine, mnogokrat povsem nekritično.

Andreja Žele je imela zanimivo e-predstavitev o e-tvorjenkah in drugih novih tvorbah s prevzetimi sestavinami, ki jih ni mogoče vključevati v slovenske besedotvorne zakonitosti, predstavila pa je tudi druge aktualne pojave sodobne rabe jezika z vidika aktualizacije pomenov oziroma njihove razširitve na novo pojavnost. **France Novak** je govoril o vlogi jezikoslovja in jezikoslovcev v razvoju besedja v 16., 19. in 21. stoletju in različnih možnostih pridobivanja novih poimenovanj sodobne stvarnosti, podrobneje pa o dejavnosti Mateja Cigaleta. **Vlado Nartnik** je prikazal razvrstljivost samostalnikov v učbeniku *Slovenščina za tujce* Hermine Jug-Kranjec, ki sodi med najbolj znane učbenike slovenščine za tujce in zajema poleg besedil in vaj še uporaben večjezični slovar, v katerem je skoraj tisoč samostalnikov v zvezah s pridevniki.

Martina Orožen z Univerze v Ljubljani je v svojem obsežnem referatu predstavila govorne prvine v jeziku Složkove pridige kot besedoslovno novost nabožnega slovstva purističnega obdobja in poudarila, da se je prenova slovenskega knjižnega jezika začela tudi v nabožnem slovstvu, med ustvarjalci katerega osrednje mesto pripada prav Antonu Martinu Slomšku.

Z univerze v Celovcu se je simpozija udeležila **Herta Maurer-Lausegger**, ki je osvetlila izrazje za rastlinstvo v plajberškem govoru na avstrijskem Koroškem, predvsem za plevele, sadeže, zdravilno rastlinje in grmičevje na podlagi Šašlovega *Rožanskega narečnega besednjaka* (1957).

V velikem številu so se simpozija udeležili slavisti s Poljske, in sicer s Šlezijске univerze v Katovicah in Univerze v Bielsku-Biahi, predstavljali pa so različne poglede na besedje slovanskih in neslovanskih jezikov. **Przemysław Brom** s Šlezijске univerze je primerjal besedje sodobnega črno-gorskega jezikovnega standarda s slovenskim, **Mateusz Warchal** je predstavil primere leksikalnih interferenc v slovanskih jezikih, **Bożena Tokarz** pa je raziskovala prevajanje in razlike med leksikalnim korpusom v slovenskem in poljskem jeziku.

Referenti z Univerze v Bielsku-Biahi so večinoma poročali o medjezikovnih interferencah. Tako je **Emil Tokarz** predstavil t. i. lažne prijatelje v poljskem in slovenskem jeziku, torej besede in besedne zveze, ki imajo v obeh jezikih kljub navidezni sorodnosti različen pomen. **Agnieszka Będkowska-Kopczyk** je govorila o metaforah za *trg* v slovenskem jeziku, **Krzysztof Feruga** pa je v sodelovanju z Emilom Tokarzem predstavil podobo *jeze* v poljskem, hrvaškem in slovenskem jeziku. **Michał Lisecki** je govoril o variantnosti toponimov v slovenskem in poljskem jeziku, **Lilianna Miodońska** oštirirjezičnem *Poljsko-*

slovensko-makedonsko-hrvaškem slovarju pravno-ekonomskih izrazov, **Artur Ślęzak** pa o besedišču gradiščanske hrvaščine, in sicer v primerjavi s slovenskim. Dve avtorici sta se ukvarjali z vplivi angleškega jezika na slovanske jezike, in sicer **Dorota Chlopek**, ki je predstavila angleška prislova za izražanje navpičnostnega razmerja (*up, down*) v poljski in slovenski prevodni praksi, ter **Justyna Mišta**, ki je prikazala, kakšen pomen imajo anglizmi v tiskanem sporočanju. Z besedjem se je ukvarjal tudi **Dragi Stefanija**, ki je izpostavil poimenovanje za Evropsko zvezo in jezikovno problematiko v njej.

Rdeča nit simpozija je bila ugotovitev, da imamo Slovenci zelo pestro izvorno besedje, vendar se velikokrat prehitro zadovoljimo s prevzemanjem iz tujih jezikov.

Simpozij se je zaradi zanimivih diskusij, ki so sledile referatom, zavlekel do poznih večernih ur tako v petek kot v soboto, sicer pa so si referenti lahko oddahnili ob petkovi večerni gledališki predstavi *Grk Zorba* M. Theodorakisa in L. Massina. Referati so potekali v sproščenem vzdušju in sprožili razmišljanja o slovenskem besedju z več zornih kotov ter s tem spodbudili nadaljnje leksikološke raziskave.

Mojca Tomišić
Filozofska fakulteta UM
mojca.tomisic@uni-mb.si